

حمایت های حقوقی از ثبت و تولید نرم افزار در ایران

تألیف
محسن احمدی براتی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۸

سرشناسه	:	احمدی براتی، محسن، ۱۳۶۹-
عنوان و نام پدیدآور	:	حمایت‌های حقوقی از ثبت و تولید نرم‌افزار در ایران / تألیف محسن احمدی براتی.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات قانون بار، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۴۰ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۰۸۵-۶
موضوع	:	نرم‌افزار -- ایران -- تولید
موضوع	:	Computer software -- Development -- Iran
موضوع	:	مالکیت معنوی -- ایران
موضوع	:	Intellectual property -- Iran
موضوع	:	حق المؤلف -- برنامه‌های کامپیوتری
موضوع	:	Copyright-- Computer programs
موضوع	:	قانون -- حفاظت -- قوانین و مقررات
موضوع	:	Software protection -- Law and legislation
رده بندی کنگره	:	۷ .۷۶۷
رده بندی دیویی	:	۱۰۰۵ / ۱۰۰۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۹۹۰۶۲۵۳

حمایت‌های حقوقی از ثبت و تولید نرم‌افزار در ایران

تألیف: محسن احمدی براتی

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۸

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۰۸۵-۶

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ مرکز پخش قانون یار

فهرست مطالب

۱۳.....	پیشگفتار.....
۱۷.....	فصل اول.....
۱۷.....	مفهوم و انواع نرم افزارها.....
۱۷.....	بحث اول: تعریف نرم افزار و تفکیک از آثار مشابه.....
۱۸.....	گفتار اول: چیست نرم افزار ونحوه بوجود آمدن آن.....
۱۹.....	گفتار دوم: تعریف نرم افزار.....
۲۰.....	گفتار سوم: مفهوم نرم افزار.....
۲۲.....	بند اول: تعریف نرم افزار.....
۲۲.....	الف: مقررات بین المللی و اروپایی.....
۲۳.....	ب: مقررات حقوق ایران.....
۲۴.....	بند دوم: تفکیک حقوقی نرم افزار از آثار مشابه رایانه ای.....
۲۴.....	الف: تفکیک از پایگاه های داده.....
۲۵.....	ب: تفکیک از آثار چند رسانه ای (مولتی مدیا).....
۲۸.....	بحث دوم: انواع نرم افزارها.....
۲۹.....	گفتار اول: نرم افزارهای سیستمی.....
۲۹.....	بند اول: نرم افزارهای سخت افزاری.....
۲۹.....	الف: ریز کدها.....
۲۹.....	ب: عیب یاب های سخت افزار.....
۳۰.....	ج: بار کننده ها.....
۳۰.....	بند دوم: سیستم عامل.....
۳۰.....	بند سوم: نرم افزارهای پایه.....
۳۱.....	گفتار دوم: نرم افزارهای کاربردی.....
۳۱.....	بند اول: نرم افزارهای داده پردازی.....
۳۱.....	بند دوم: نرم افزارهای امور نشر و خدمات دفتری.....

- بند سوم: نرم افزارهای اطلاع رسانی ۳۲
- بند چهارم: نرم افزارهای سیستم های اطلاعات مدیریت ۳۲
- بند پنجم: نرم افزارهای طراحی و تولید ۳۲
- بند ششم: نرم افزارهای کنترل فرآیند های سریع ۳۲
- بند هفتم: نرم افزارهای مدل ساز ۳۲
- بند هشتم: نرم افزارهای هوشمند و خبره ۳۲
- بند نهم: نرم افزارهای پردازش تصویر ۳۳
- بند دهم: نرم افزارهای آموزشی ۳۳
- مبحث سوم: راجع به اصلیت نرم افزار ۳۳
- مبحث چهارم: نرم افزار ۳۵

فصل دوم..... ۳۷

- وجوه اشتراک و افتراق حقوق نرم افزارها، رابانه ای در مقایسه با سایر آثار تالیفی (ادبی و هنری) ۳۷
- مبحث اول: اشتراکات بین این نوع از آثار ۳۷
- گفتار اول: ماهیت عمده تا نوشتاری نرم افزار ۳۷
- بند اول: بخش های نوشتاری نرم افزار ۳۸
- بند دوم: بخش های غیر نوشتاری نرم افزار ۴۰
- گفتار دوم: کاربرد غیر صنعتی نرم افزار ۴۰
- گفتار سوم: ضرورت شرط اصالت در نرم افزارها و آثار ادبی و هنر ۴۱
- گفتار چهارم: عدم توجه به ویژگی های اثر ۴۳
- گفتار پنجم: خارج بودن فکر از شمول حمایت ۴۴
- مبحث دوم: تمایز بین این آثار ۴۵
- گفتار اول: ماهیت عمده تا کاربردی نرم افزار ۴۵
- گفتار دوم: ضرورت استفاده از رایانه در به کارگیری نرم افزار ۴۶
- گفتار سوم: امکان حمایت دو گانه از نرم افزار (اثر ادبی و اختراع) ۴۷
- بند اول: حمایت به عنوان یک اثر ادبی : ۴۷
- بند دوم: حمایت تحت عنوان اختراع : ۴۸
- گفتار چهارم: تفاوت در قراردادهای انتقال ۴۹

بند اول: شرینگ رپ	۵۰
بند دوم: کلیک رپ	۵۰
بند سوم: بروز رپ	۵۱
بند چهارم: قراردادهای سه جانبه در نرم افزار (اسکرو)	۵۱
مبحث سوم: بررسی مائیکیت فکری در نرم افزارهای کامپیوتری	۵۳
گفتار اول: حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه ای	۵۳
گفتار دوم: نحوه بوجود آمدن قوانین حفاظت از نرم افزار در جهان	۵۴
گفتار چهارم: ثبت نرم افزارهای رایانه ای به عنوان اختراع	۵۶
گفتار پنجم: دریا و مافای حمایت از حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه ای	۶۱
فصل سوم	۶۵
حمایت حقوقی از تولیدکنندگان نرم افزارهای رایانه ای در حقوق ایران با نگاهی به دیگر کشورهای پیشرفته	
مبحث اول: ضرورت حمایت های ویژه از نرم افزار تولید کنندگان آن	۶۵
گفتار اول: ضرورت حمایت در حقوق مادی و مستثنیات آن	۶۵
بند اول: حقوق مادی	۶۵
الف: حق نشر (تکثیر)	۶۶
ب: حق پخش و عرضه :	۶۹
ج: حق استفاده از پاداش و جایزه :	۶۹
د: حق اقتباس :	۷۰
هـ: حق ترجمه :	۷۲
و: حقوق مادی اثر پدید آمده در جریان استخدام :	۷۴
بند دوم: مستثنیات حقوق مادی	۷۵
الف: مستثنیات حقوق مادی در قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان :	۷۵
۱- نقل و استناد به مقاصد ادبی و علمی و فنی و آموزشی و تربیتی:	۷۵
۲- کتابخانه های عمومی و موسسات غیر انتفاعی :	۷۷
۳- استفاده ی شخصی	۷۷
ب: مستثنیات حقوق مادی در قانون ترجمه و تکثیر کتب ، نشریات و آثار صوتی	۷۸

- ۱- تکثیر کتب به منظور استفاده در کارهای آموزشی و تحقیقاتی ۷۸
- ۲- استفاده شخصی و خصوصی: ۷۹
- ج: مستثنیات حقوق مادی در مورد نرم افزارهای رایانه ای : ۷۹
- ۱- تهیه نسخه های پشتیبان : ۷۹
- ۲- تکثیر نرم افزار برای استفاده ی شخصی : ۸۰
- ۳- تصحیح و اصلاح نرم افزار : ۸۰
- ۴- بدسی معکوس نرم افزار (دی کامپایل کردن) : ۸۰
- ۵- نفارت و مطالعه ی عملکرد نرم افزار : ۸۱
- گفتار دوم : ضرورت حمایت در حقوق معنوی ۸۲
- بند اول: مفهوم معنوی و آثار نرم افزاری ۸۲
- بند دوم: مصادیق حقوق معنوی ۸۳
- الف: حق انتشار اثر ۸۳
- ب: مکان افشاء مکان نشر : ۸۴
- ج: حق احترام به نام پدیدآورنده : ۸۵
- د: حق تمامیت اثر : ۸۶
- هـ: حق رجوع از اثر یا اصلاح اثر ۸۶
- بند سوم: حقوق معنوی در مورد آثار ادبی و هنری : ۸۷
۱. حق انتشار : ۸۷
۲. حق احترام به نام : ۸۸
۳. حق اصلاح و تصحیح اثر : ۸۹
- بند چهارم: حقوق معنوی در مورد نرم افزارهای رایانه ای : ۸۹
- بند پنجم: محدودیت حقوق معنوی و دلایل آن : ۹۰
- بند ششم: تفاوت در حمایت معنوی از آثار در مقررات بین المللی و حقوق خارجی ۹۳
- مبحث دوم: حمایت از آثار نرم افزاری در قوانین موضوعه ۹۵
- گفتار اول : تلاش قانون ۱۳۷۹ در برقراری نظام مستقل حمایت از نرم افزارها ۹۵
- بند اول: نشانه های حمایت مستقل از حق مولف از نرم افزارها : ۹۵
۱. اختراع پذیری در مورد نرم افزارها : ۹۷
۲. عدم رعایت حقوق پدیدآورندگان واسط : ۹۸

۳. عدم حمایت از کپی برداری با هدف های آموزشی و مقاله های علمی :	۹۸
۴. مدت حمایت :	۹۹
۵. شرایط اقامه دعوا :	۹۹
بند دوم: دلایل عدم موفقیت در برقراری نظام مستقل :	۱۰۰
۱. نیاز به سرعت در مورد نرم افزارها :	۱۰۰
۲- تعدد مراکز ثبت :	۱۰۱
۳. اقدامی دعوا و افشای اسرار :	۱۰۱
۴. وافی نبودن اصطلاحات :	۱۰۲
گفتار دوم: ۱. ادوات انحصاری ۱۳۷۹ و آیین نامه ی اجرایی آن :	۱۰۲
بند اول: عدم لزوم تحقق مادی و معنوی و مصادیق آن ها :	۱۰۲
بند دوم: عدم ارائه سریف کلمات که معنای عرفی و قانونی ندارند :	۱۰۳
بند سوم: وضع شرط برای اقامه دعوا :	۱۰۳
بند چهارم: خلاف اخلاق اسلام نبودن شرط اقامه ی دعوا نه شرط حمایت :	۱۰۴
بند پنجم: تولید و توزیع در ایران شرط حمایت از حقوق معنوی :	۱۰۴
بند ششم: مدت حقوق مادی :	۱۰۵
بند هفتم: تشکیل نظام های صنفی رایانه ای در آئین نامه ی قانون حمایت از حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه ای :	۱۰۵
بند هشتم: ضمانت اجرای مدنی :	۱۰۷
مبحث سوم: مقایسه حقوق تولید کننده نرم افزار های رایانه ای در ایران و فرانسه :	۱۰۸
گفتار اول: حقوق معنوی (اخلاقی) :	۱۰۸
بند اول: حق انتساب اثر به پدیدآورنده :	۱۰۹
بند دوم: حق حفظ تمامیت اثر (حق حرمت اثر) :	۱۱۰
بند سوم: حق انتشار اثر :	۱۱۱
بند چهارم: حق معنوی مولف در زمان حیات او :	۱۱۱
گفتار دوم: حق افشاء و اعلان :	۱۱۲
گفتار دوم: حق رعایت نام و عنوان :	۱۱۵
گفتار سوم: حق رعایت حرمت اثر :	۱۱۷
گفتار چهارم: حق پشیمانی یا بازستانی :	۱۱۹

- ۱۲۱ گفتار پنجم: ضمانت اجراها در حقوق فرانسه
- ۱۲۴ بند اول: ضمانت اجرای کیفری
- ۱۲۶ بند دوم: ضمانت اجرای مدنی
- ۱۳۳ پیشنهادهای مولف
- ۱۳۷ منابع و مآخذ
- ۱۴۰ قوانین و مقررات مرتبط

پیشگفتار

با توجه به فرایند تولید نرم افزار و هزینه های سرسام آوری که جهت تهیه و تولید یک نرم افزار صرف می گردد، لزوم حمایت حقوقی و قانونی از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای یک اصل مهم و غیرقابل بحث در تمامی نظامهای حقوقی دنیا است و تردیدهای احتمالی که در این زمینه وجود دارد بیشتر معطوف به حمایت یا عدم حمایت از نرم افزارهای خارجی در - رزه های ملی است والا در خصوص حقوق انحصاری پدیدآورنده و ضرورت حمایت قانونی از آن، هیچ تردیدی وجود ندارد. در کشور ما تا قبل از تصویب قانون حمایت از نرم افزارهای رایانه ای، نرم افزارها با توسل به بند ۱۱ ماده ۲ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان اثر فنی است که جنبه ابداع و ابتکار داشته باشد. این بند یکی از مهم ترین بندهای این قانون است که برخی از استادان حتی آن را زاید دانسته اند و استدلال کرده اند که اگر اثر فنی چیزی باشد که جنبه ادبی یا هنری ندارد بلکه صرفاً فنی است، در اینصورت داخل در قلمرو حقوق ادبی و هنری آن نخواهد بود. بلکه مربوط به مالکیت صنعتی است که مقررات دیگری بر آن حکومت می کند. در مقابل، برخی دیگر از صاحب نظران بعضی از گونه های آثار جدید ادبی، هنری، فنی و علمی از جمله نرم افزارهای کامپیوتری را با آن انطباق داده اند. البته چون صراحتی در قانون سال ۱۳۶۸ در این باره وجود ندارد و قریب به یقین حمایت از نرم افزار در آن سالها منظور نظر قانونگذار بوده است (چون اصلاً نرم افزاری نبوده که برای آن قانون وضع کنند) و با توجه به تصویب قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای در سال ۱۳۷۹ به نظر می رسد که نباید اثر فنی که جنبه ابداع و ابتکار داشته باشد را داخل در مالکیت ادبی و هنری و تحت قوانین کپی رایت دانست. اما بالاخره با توجه به تضییع حقوق شرکت های پدیدآورنده نرم افزار در کشور و شکایات فراوانی که به مراجع قضایی می شد، قانون حمایت از نرم افزارهای رایانه ای به تصویب رسید که ترکیبی از نظام حقوق مالکیت ادبی و هنری و مالکیت صنعتی می باشد.

با توجه به اینکه امروزه فناوری اطلاعات به عنوان یکی از مهمترین زیر ساختهای توسعه در کشورهای دنیا شناخته شده است و رشد روز افزون این فناوری در کشورهای توسعه یافته،

شکاف دیجیتال بین این کشورها و کشورهای در حال توسعه را افزایش می‌دهد و توجه به این مسئله نیاز به شناسایی مفاهیم جدید فناوری اطلاعات را آشکار می‌کند. ادوات و اختراعات بشر، حقوقی را برای صاحبانش بوجود می‌آورد که توسط قوانین و مقررات مختلف حفظ و حمایت می‌شوند. نرم‌افزارهای رایانه‌ای هم یکی از این مصادیق می‌باشد که مهمترین قانون حمایت از آنها، قانون کپی رایت می‌باشد که از حق مولفان و تولیدکنندگان نرم‌افزار محافظت می‌کند. در دنیای مجازی افراد می‌توانند فارغ از محدودیت‌هایی چون مرزهای ملی، حاکمیت سیاسی، نظارت سازمانها، مراجع مختلف، زبان، ملیت، نژاد، جنسیت و ... از هر کجای دنیا و در هر زمان با جوامع مختلف ارتباط برقرار نمایند. با آنها وارد گفت‌وگو شود و از نظرات آنها مطلع شود. پس از گذشت انقلاب صنعتی که با بهره‌گیری از ابزارها و وسایل پیشرفته فنی، در امر تولید کالا تحولات شگرفی در سطح دنیا به دنبال داشت و عصر صنعتی را رقم زد اکنون پس از گذشت قرن‌ها دچار «انقلاب اطلاعات» شده ایم که تاثیرات آن نسبت به انقلاب صنعتی است که در مقابل عواقب این دگرگونی اطلاعات شامل یک ایالت یا یک سرزمین مشخص نیست بلکه شامل تمام جوامع مللی میگردد. در این دوره افراد می‌توانند به راحتی به حقوق دیگران که در فاصله چندین هزار کیلومتری یا بیشتر است با استفاده از اینترنت ورود پیدا کنند و از اطلاعات و آثار آنان بهره برداری کنند پس روز به روز که جامعه جهانی در حال پیشرفت تکنولوژی است باید در کنار آن بتوانیم حقوق معنوی افراد را نیز محکم‌تر کنیم تا در آینده با سه راحتی و امان‌تری داشته باشیم. پیشرفت سریع تکنولوژی، به ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات روز به روز چشم اندازها و افق‌های روشن‌تری را جهت تسخیر قله علمی، فنی و صنعتی و حل مشکلات و مسائل بشر فراهم کرده است. در این بین نرم‌افزارهای رایانه‌ای که جزئی از خانواده‌ی بزرگ فناوری اطلاعات هستند سهم برجسته‌ای را به خود اختصاص داده است. شناخت حقوق راجع به نرم‌افزارهای رایانه‌ای و سیستمی که قانون‌گذار ایران در حمایت از این آثار برگزیده راه گشای حمایت گسترده و کامل‌تر از این حقوق نوین می‌باشد. قانون‌گذار ایران سیستمی دوگانه را در حمایت از نرم‌افزارهای رایانه‌ای برگزیده است که شناخت این سیستم

دوگانه و حل مسائل راجع به آن در گرو بررسی این حقوق و حقوقی است که در حمایت از سایر آثار ادبی و هنری شناخته شده است. در واقع آثار نرم افزاری دارای تفاوت هایی با سایر آثار ادبی و هنری است که وضع مقررات ویژه در برخی موارد را ضروری می گرداند از جمله این که، نرم افزارها برخلاف عمده آثار ادبی و هنری کمتر فاقد جنبه های ذوقی و زیباشناسانه هستند. از سوی دیگر، نرم افزارها اصولاً جنبه کاربردی دارند در حالی که سایر آثار ادبی و هنری به درر استثنایی قابل استفاده برای رفع نیازهای مادی بشر هستند. سرانجام، برای بهره برداری از نرم افزار استفاده از رایانه یا کامپیوتر ضروری است ولی سایر آثار ادبی و هنری بدون استفاده از رایانه و مستقیماً قابل استفاده هستند. علی رغم این تفاوت ها بین نرم افزارها و سایر آثار ادبی و هنری، وجوه اشتراک فراوانی از جمله لزوم اصالت و عدم توجه به ویژگی های اثر و نیز از حیث بران حمایت های ضروری وجود دارد.